

Xalqımızın müstəqillik idealının gerçəkləşməsində böyük xidmətləri olan, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucularından biri, görkəmli ictimai-siyasi xadim Məhəmməd Əmin Rəsulzadə 1884-cü il yanvarın 31-də Bakının Novxanı kəndində axund Hacı Molla Ələkbərin ailəsində dünyaya gəlmişdir. İbtidai sinfi Sultan Məcid Qənzadənin ikinci rus-tatar məktəbində bitirdikdən sonra Bakı Texniki Məktəbinə daxil olsa da, təhsilini yarımçıq qoymuş, o illərdə inqilabi hərəkata qoşularaq gənclərə milli hissələri aşılamaq, xalq kütlələri arasında istiqlalçılıq, hüriyyət fikirlərini yaymaq məqsədilə 1903-cü ildə tələbə yoldaşları ilə birgə "Azərbaycanlı Gənc İnkilabçılar Dərnəyi"ni yaratmışdır.

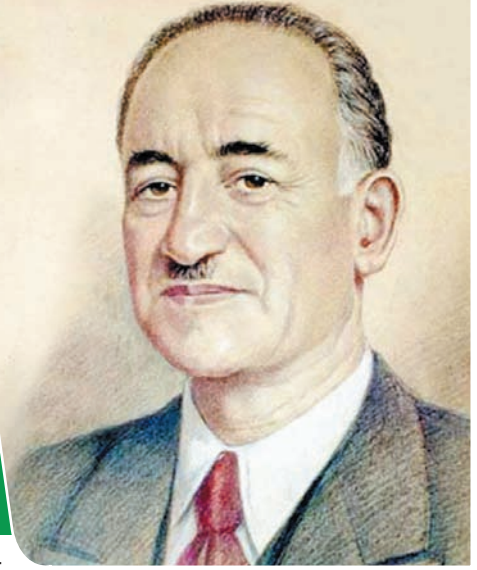
Xalqının hüriyyəti arzusu ilə yaşamış istiqlal mücahidi

Həmin il "Şərqi-Rus" qəzetində "Öz müxbirlərimizdən. Bakı" adlı ilk məqaləsi dərc olunduqdan sonra "Həyat", "İrşad", "Tərəqqi" qəzetlərində mütəmadi olaraq çıxışlar etmiş, həmvətənlərini azadlıq, müstəqillik uğrunda mübarizə olmağa çağırırdı. Milli azadlıq hərəkatının öncüllərindən olan Məhəmməd Əmin xalqı savadlandırmaq, maarifləndirmək, kasıb ailələrə uşaqlarını oxutmağa kömək etmək, maddi yardım göstərmək məqsədilə yaradılan və Üzeyir Hacıbəyli, Hüseynqulu Sarabski, Soltan Mə-

sulzadə XX əsrin ilk onilliklərində böhranlı geosiyasi şəraitdə Azərbaycanda müstəqillik idealının gerçəkləşdirilməsi və milli dövlət quruluşunun dirçəldilməsi yolunda böyük xidmətlər göstərmiş şəxsiyyətlərdəndir. Onun istiqlal məfkurəsi öz mənbəyini doğma xalqının çoxxəsrlik yaddaşında kök salmış milli azadlıq düşüncəsindən alırdı. Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin dövrün salnaməsinə çevrilən parlaq publisistik, siyasi, ədəbi-tənqidi və elmi irsi Azərbaycanın ictimai fikir tarixində xüsusi yer tutur".

dan sonra Türkiyəyə gedərək burada Əli bəy Hüseynzadə və Əhməd bəy Ağaoğlu ilə görüşmüş, "Türk ocağı" təşkilatına üzv olmuş, "Türk yurdu" jurnalında dərc etdiyi məqalələrində Cənubi azərbaycanlıların hüquqlarını müdafiə etmişdir.

1913-cü ildə Bakıya qayıdan Məhəmməd Əmin "Müsavat" partiyasına rəhbərlik etmiş, 1914-cü ildə "İqbal" qəzetinin baş redaktoru olmuş, 1915-ci ildə türk ədəbi dilində çap edilən ilk mətbuat orqanı - "Açıq söz" qəzeti onun redaktorlu-

fevralın 23-də keçirilən ilk iclasında Məhəmməd Əmin Rəsulzadə Seymin müsəlman fraksiyasının ən çox üzvü olan "Müsəlman və demokratik bitərəflər qrupu"nun və fraksiyanın sədri seçilmişdir. Seymin fəaliyyətində Zaqafqaziyanın müstəqilliyinin elan edilməsi məsələsi əsas yer tuturdu. M.Ə.Rəsulzadə bu barədə yazırdı: "Seymdə müsəlmanların bütün səyləri cəbhə məsələsinin dinc yolla həlli və Qafqazın müstəqilliyinin dərhal həyata keçirilməsinə yönəlmişdi. Müstəqil Qafqazın mövcudluğu təkə Qafqaz müsəlmanlarının deyil, həm də Rusiyanın daimi təhlükəsi qarşısında qalan digər müsəlman ölkələrinin də mənafeyinə uyğun idi". 1918-ci il aprelin 22-də Zaqafqaziyanın müstəqilliyi elan edilmiş, həmin il may ayının 27-də Seymin Azərbaycan nümayəndələrinin fəvqəladə iclasında Azərbaycan Müvəqqəti Milli Şurası elan olunmuş, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə Şuranın sədri seçilmişdir. 1918-ci il may ayının 28-də Milli Şura Azərbaycanın istiqlalını elan etmiş və altı maddədən ibarət İstiqlal Bəyannaməsi qəbul edilmişdir. Dünyəvi, demokratik dövlət kimi tarixə düşən, İstiqlal Bəyannaməsinin elan olunması ilə yaranan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti gərgin və mürəkkəb bir ictimai-siyasi şəraitdə fəaliyyət göstərərək dövrünün mütərəqqi dövlət təsisatlarının yaradılmasına nail olmuş, cəmi 23 ay yaşasa da, xalqın qəlbində azadlıq və istiqlal duyğularını oyatmış, onun müstəqil yaşamağa, öz dövlətçilik ənənələrini yaşatmağa qadir olduğunu sübut etmişdi. 1918-ci il noyabrın 19-da Milli Şura Azərbaycan Parlamentinin yaradılması haqqında qanun qəbul etmiş və həmin ilin 7 dekabr tarixində Parlamentin açılış mərasimi olmuşdur. Mərasimdəki tarixi çıxışında "Bir kərə yüksələn bayraq, bir daha enməz!" deyən Məhəmməd Əmin Rəsulzadə bütün ömrü boyu xalqının, millətinin hüriyyəti, dövlətinin müstəqilliyi arzusu ilə yaşayıb mübarizə aparmışdır.

cid Qənzadə, Mehdi bəy Hacinski, Sidqi Ruhullanın da üzv olduqları "Nicat" mədəni-maarif cəmiyyətinin fəaliyyətində yaxından iştirak etmişdir. "Müsəlman Sosial Demokrat Hümmət Təşkilatı"nın yarıdıcılarından olan, gənc yaşlarından xalqın istiqlalçılıq yolunda usanmadan mübarizə aparan istiqlal mücahidi ona söz, ifadə, ittifaq yaratmaq azadlıqlarının verilməsi, millətin maariflənməsi üçün bütün çətinliklərə qatlaşmışdı.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin banilərindən biri, Azərbaycan Milli Şurasının sədri Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin milli dövlət quruluşu yolunda və xalqımız qarşısında əvəzsiz xidmətləri hazırda dövlətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Ölkə başçısının 30 dekabr 2023-cü il tarixdə imzaladığı M.Ə.Rəsulzadənin anadan olmasının bu il 140 illiyinin qeyd olunması haqqında Sərəncam bunu bir daha təsdiq edir. Sərəncamda deyilir: "Məhəmməd Əmin Rə-

Ötən əsrin əvvəllərində rus inqilabı zamanı ölkədə baş verən proseslər, Əlimərdan bəy Topçubaşov, Əhməd bəy Ağaoğlu, Əli bəy Hüseynzadə, Həsən bəy Zərdabi və başqalarının çar Rusiyanın Azərbaycanda həyata keçirdiyi siyasətə qarşı mübarizələri Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin siyasi fəaliyyətinə böyük təsir göstərmişdi. O, "türkləşmək, islamlaşmaq və müasirləşmək" ideyasını rəhbər tutaraq "insanlara hüriyyət, millətlərə istiqlal!" çağırışı ilə xalqın milli oyanışı yolunda dönmədən mücahidə aparmış, həyatını mübarizələr meydanında - Türkiyədə, İranda, Avropanın təlatümlərlə çalxalanan şəhərlərində keçirmişdi. 1905-1907-ci illər inqilabının yatırılmasından sonra İrana mühacirət edən Məhəmməd Əmin Rəsulzadə 1908-1911-ci illərdə İran inqilabında, İran Demokrat Partiyasının yaradılmasında yaxından iştirak etmiş və partiyanın Mərkəzi Komitəsinə üzv seçilmişdir. İran inqilabın-

ğu ilə nəşrə başlamışdı. Ana dilinin saflığının qorunması uğrunda mübarizə aparan, əsərlərində milli istiqlal ideyalarını təbliğ edən Məhəmməd Əminin "Dirilik" jurnalında "Dirilik nədir?", "Milli dirilik" başlıqlı silsilə yazıları dərc edilmiş, o illərdə "Cəmət idarəsi" və "Bizə hansı hökumət faydalıdır?" kitabları çap olunmuşdur. 1917-ci ildə M.Ə.Rəsulzadənin də redaksiya heyətinə daxil olduğu "Qardaş köməyi" jurnalı işıq üzü görmüşdür. Tanınmış filoloq Vaqif Sultanlı Məhəmməd Əmin Rəsulzadə haqqında yazırdı: "Məhəmməd Əmin bəyin fəaliyyətində onun nəşr etdirdiyi "Yeni Qafqasiya" (1923-1928), "Azəri-türk" (1928-1931), "Odlu yurd" (1929-1930) dərgiləri və həftədə bir dəfə çıxan "Bildiriş" (1929-1931) qəzeti xüsusi yer tutur. Bu nəşrlərdə o, Türkiyədə Azərbaycan milli mətbuatının əsasını qoymuşdur".

1918-ci ilin yanvarında Tiflisdə Zaqafqaziya Seymi yaradılmış və